

FREDENSBORG
KOMMUNE

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 2-3 år

Sproggavens bogfolder til Godmorgen Cirkeline

HANNE HASTRUP

HØST & SØN

Titel: Sproggavens bogfolder til bogen 'Godmorgen Cirkeline' (Hastrup, Hanne: Godmorgen Cirkeline. Høst & Søn. 2011 (ISBN: 9788763818131))

Udarbejdet af: Læsekonsulent, Marianne Aen Thorsen, og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning.

Udgivet af: Center for Læring, Fritid og Sundhed, Fredensborg Kommune.

Tak til: Forlaget Høst & Søn og forfatter og illustratør Hanne Hastrup, som venligst har givet tilladelse til på forsiden af folderen at anvende forsidebilledet fra bogen 'Godmorgen Cirkeline'.

Version: 1.0

Versionsdato: 2016-09-06

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til læsekonsulent, **Marianne Aen Thorsen**, dir.tlf.nr.: 7256 2277, eller e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. projekt Sproggaven rettes til konsulent, **Liv Holmgaard Nørrelykke**, dir.tlf.nr.: 7256 5417, eller e-mail: lihn@fredensborg.dk

Om bogen

Cirkeline vågner en smuk solskinsmorgen. Hun leger med sine venner, ser en mariehøne, og bien Ib kommer med honning til Cirkeline. Det er en dejlig dag.

Bogen kan give børnene en oplevelse af en skøn, overskuelig og fredfyldt verden.

Vejledning til Sproggaven

I den generelle vejledning til Sproggaven kan du læse mere om, hvordan du og institutionen forbereder den dialogiske læsning. Her kan du også få mere viden om, hvordan du udvikler børnenes sprog. Når du arbejder med de yngste børn, kan du især få inspiration fra vejledningens afsnit om variationsmuligheder, og om hvordan du styrker barnets sprog i dialogen om bogen.

Før du går i gang

- Læs historien godt og øv dig i at læse op med indlevelse og tydelig udtale. Du kan lave forskellige stemmer til Cirkeline og de andre i bogen.
- Understreg fokusordene.
- Planlæg dine spørgsmål.
- Vælg aktiviteter efter den dialogiske læsning (se under Læs og leg: literacy-udviklende lege og aktiviteter).
- Download evt. appen Cirkeline og hendes venner.

Medbring

- iPad
- Bakke, paraply, tændstik og tændstikæske, farver: rød, blå, grøn og gul
- Kopierede illustrationer fra bogen (se under Sprog i kreative aktiviteter mm.)
- Gemmegenstande (se under Ordforråd)
- Lydting (se under Lydlig opmærksomhed)
- Papir til at male på, farvede kasser o.l. til aktivitetsbane

De tre faser i dialogisk læsning

Første fase: Læs og lyt

1. Tal med børnene om, hvordan bogen skal vende rigtigt for at kunne læse i den. Lad børnene bladre i bogen, se billederne, forsiden og gætte på handlingen.
2. Læs bogen op for børnene, så de får en god forståelse af handlingen.
3. Bagefter kan I tale kort om bogen, og du kan tage fat på de første fokusord (se under Fokusord).

Anden fase: Læs og snak

1. Arbejd med de næste fokusord. Spørg også børnene, hvad de kan huske fra historien.
2. Læs bogen op, men stop op flere steder for at inddrage børnene i dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du vil stille (se under Læs og snak: Den sprogdvklende dialog).

Tredje fase: Læs og leg

1. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
2. Lad børnene skiftes til at fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
3. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen, og lav bogquizen (se under Læs og leg: Bogquiz). Vælg derefter lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer – vælg mindst én aktivitet under hver overskrift (se under Læs og leg: literacy-udviklende lege og aktiviteter).

Fokusord

Børn imellem 2 og 3 år har nemmest ved at udtale ord, som ikke indeholder to forskellige medlyde lige efter hinanden (se forklaring på medlyde i ordlisten i den generelle vejledning). Derfor kan du ikke forvente, at alle børnene kan udtale ord som fx "grøn", "blå", "glad", "snude" osv. Der kan også være mange andre lyde i ord, som børnene stadig ikke kan udtale. De vil måske erstatte de svære lyde med andre eller udelade dem helt. Det er helt normalt. Det er til gengæld meget vigtigt, at børnene hører dig sige ordene meget tydeligt. Du kan med fordel overdrive den korrekte udtale. Sig ordene mange gange.

Det er en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene. Med iPad eller digitalkamera kan I tage billeder eller små filmklip, som viser fokusordene, og I kan lægge dem på Family og på den måde få forældrene med til at bruge dem derhjemme.

Gruppering af fokusord

Du kan med fordel gruppere fokusordene, så I laver aktiviteter med fokusord, der passer sammen. Fx kan du, inden du læser historien første gang, lave aktiviteter, som naturligt inddrager ordene fra gruppe 1: "sover", "gaber", "snude", "mariehøne". Følgende aktiviteter vil egne sig til det:

- Sove/vågne-legen fra Lydlig opmærksomhed
- Bjørnen sover fra Sprog i aktiviteter med krop og bevægelse
- Se film og Digitalt mikroskop fra Sprog i aktiviteter med digitale medier

Når børnene har hørt historien første gang, kan du arbejde videre med ordene i gruppe 1 i det omfang, der er behov for det.

I den generelle vejledning kan du læse mere om baggrunden for gruppering af fokusordene.

I det følgende er der forslag til gruppering af fokusordene.

Gruppe 1

1. SOVER

"Se, Cirkeline sover i en tændstikæske". Vis børnene en tændstik og en tændstikæske og tal om, hvor lille Cirkeline er. "Cirkeline er så lille, at hun kan sove i en tændstikæske. Hvor kan hun sove her i børnehaven? Har vi en lille bitte dukkeseng, hun kan sove i?" Lad

børnene forsøge sig frem med at lægge tændstikken forskellige steder, som kan vise, hvor der er plads nok, til at Cirkeline kan sove. *"Hvordan ser vi ud, når vi sover?"* Bed børnene om at lade, som om de sover. Tag billeder af dem med iPad, så de kan se, hvordan de selv ser ud, når de sover. Leg med modsætninger: sover/er vågen. *"Hvordan ser vi ud, når vi vågner?"* Dette kan leges/vises med kroppen.

2. GABER

"Se Cirkeline. Hun er lige vågnet. Hun strækker sig og gaber". Vis børnene hvordan. Kan I også gabe?

3. SNUDE

"Se Cirkeline og Frederik. De sidder i græsset. Se, der sidder noget på Frederiks snude". Peg på din egen næse. *"Hvad er en snude? Ja, det er en næse. Har vi en snude eller en næse?"* Tal om, at vi siger, at mennesker har en næse, og at dyr kan have en snude. Vis billeder af dyr med snuder på iPad.

4. MARIEHØNE

"Se, der er noget rødt på Frederiks snude?" Peg på Frederiks snude. *"Er der nogen, der ved, hvad det røde er? Det er en mariehøne".* Sig ordet langsomt og tydeligt. Hvis det er muligt at finde en levende mariehøne, kan den tages med og anbringes i et insektglas, så børnene kan se den. Ellers kan der vises et billede på en iPad el.

Gruppe 2

5. RØD

"Se Cirkelines nattøj. Det er rødt. Og se, der hænger Cirkelines kjoler. Hun har en – to – tre kjoler. En gul kjole, en rød kjole og en grøn kjole. Se, Cirkelines røde kjole. Den har samme farve som Cirkelines nattøj. Se på Cirkelines bakke. Hvad farve er den? Se Cirkeline. Nu har hun den røde kjole på". Tag den røde farve frem. *"Se her er en rød farve. Hvem har rødt på i dag?"*

6. GRØN, GUL, BLÅ.

"Nu lægger jeg den røde farve væk". Tag den grønne frem. *"Hvad er det for en farve? Ja, grøn. Hvem har grønt på i dag? Nu lægger jeg den grønne farve væk".* Tag den gule frem. *"Hvad er det for en farve? Ja, gul. Hvem har gult på i dag? Nu lægger jeg den gule farve væk. Se på Frederiks bukser. Hvad farve er de? Ja, blå".* Tag

den blå frem. *"Hvad er det for en farve? Ja, blå. Hvem har blå på i dag?"* Læg alle fire farver på bordet. *"Hvem kan finde den røde farve? Hvem kan finde den gule farve? Hvem kan finde den blå farve? Hvem kan finde den grønne farve?"*

7. BAKKE

"Se, Cirkeline har en bakke stående ved sin seng. Hvad er der på bakken?" Vis børnene en bakke, som du har taget med. *"Er der nogen, der ved, hvad man bruger en bakke til?"* Vis gerne billeder på en iPad af forskellige bakker fx af træ, af plast, runde, firkantede osv. Spørg om børnenes forældre har en bakke. *"Hvordan ser den ud? Hvilken farve har den? Er der mønster på? Hvornår bruger de den? Hvad kan en bakke også betyde (gå op og ned ad en bakke)?"* Her er det vigtigt, at børnene får en forståelse af, at et ord kan have flere betydninger. *"Hvad for en farve har en bakke, som vi kan gå op og ned ad? Hvad for en farve får den, hvis der er sne på den? Hvad kan man gøre på en bakke om vinteren?"*

Gruppe 3

8. REGN

"Se Cirkeline og Frederik. Hvad mon det er, der kommer ned fra skyen? Ja, det er vand. Det regner. Så bliver de våde". Her kan du illustrere våd og tør ved at lege med dukker, der bliver våde under vandhanen.

9. PARAPLY

"Se, hvad jeg har med, når det regner. Jeg vil nemlig ikke blive våd". Vis paraplyen. *"Hvad er det her? Det er en paraply"*. Slå den op. *"Så bliver jeg ikke våd, når det regner. Jeg er tør under min paraply"*. Sig paraply tydeligt med alle tre stavelser. *"Se Cirkeline og Frederik. De vil også være tørre, ikke våde. Så de bruger et blad som paraply. Så kan de sidde i tørvejr. Kan vi også gøre det, når det regner? Hvorfor ikke?"*

10. GLAD

"Se Cirkeline og Frederik. De ser glade ud. De smiler". Smil og lav et glad ansigt. *"Se på mig og se på min mund (peg på din mund) – er jeg glad? Er I også glade i dag? Hvordan ser vi ud, når vi er glade?"* Bed børnene om at se glade ud. Lav nu et surt ansigt med mundvigene nedad. *"Se på mig – er jeg glad? Nej jeg er sur"*. Bed børnene om at vise sure og glade ansigter og tag billeder af dem, hvor de viser de forskellige ansigter.

Inddrag gerne nogle få ord mere, som børnene måske bliver optagede af under arbejdet med bogen.

Læs og snak: Den sprogdvklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene. Her er eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. De kan være for svære eller for lette, så du må tilpasse spørgsmålene til din børnegruppe.

I vejledningshæftet til Sproggaven kan du læse mere om, hvordan du kan have en dialog med de yngste børn og styrke deres sprog i dialogen om bogen.

Du kan forvente, at børn med aldersvarende sprog op mod 3 års alderen kan sætte 3-4 ord sammen til korte sætninger. De kan også bruge en del almindelige udsagnsord rigtigt i datid fx *"legede"* og begynde at bruge ord i flertal, fx *"kjoler"* og ord i ejefald, fx *"mors bil"*. Udvid barnets sætninger, så der kommer lidt flere ord med. Hvis barnet fx siger *"Kjole rød"*, kan du sige: *"Ja, Cirkelines kjole er rød"*.

Lukkede spørgsmål

- Hvor sover Cirkeline?
- Hvilke farver har Cirkelines kjoler?
- Hvilken kjole kan Cirkeline bedst lide?
- Hvad er det røde lille dyr, som kommer flyvende?
- Hvor sætter mariehønen sig?
- Hvor skal mariehønen hen?
- Hvordan kan den flyve?
- Hvem laver honning til Cirkeline?
- Hvad leger de ude i haven?
- Hvad gør de, da det begynder at regne?

Åbne eller halvåbne spørgsmål

Vis børnene nogle af billederne i bogen og bed børnene om at fortælle, hvad der sker på billedet, og hvad de i øvrigt bliver optagede af at fortælle.

- Sover du i en tændstikæske? Hvad sover du så i?
- Hvad er der i din seng?
- Hvor får du morgenmad?
- Får du nogen gange mad på en bakke? Hvornår?

- Hvad spiser du om morgenen?
- Hvad spiser du her?
- Hvad for en farve kan du bedst lide?
- Har du en rød kjole/trøje/jakke m.m.
- Hvordan er vejret i dag?
- Hvad for et vejr kan du bedst lide?
- Hvad tager du på, når det regner?
- Hvor kan man gemme sig, når man er så lille som Cirkeline?

Læs og leg: Bogquiz

Bogquiz med bl.a. bogens fokusord, som står i parentes. Sørg for, at børnene også hører, om der skal en eller et foran de fokusord, som er navneord. Afhængigt af din børnegruppe kan du have færre eller flere quiz-spørgsmål. Vælg de spørgsmål, som passer til din børnegruppe.

- Hvad gør vi i vores seng? (sover)
- Hvem sover i en tændstikæske?
- Hvad bruger vi en bakke til?
- Hvad kan en bakke også være?
- Hvilke farver er Cirkelines kjole? (rød, gul, grøn)
- Hvilken farve har græs? (grøn)
- Hvilket dyr ligner Cirkelines kjole? (en mariehøne)
- Vis, hvordan man gør med munden, når man er træt. Hvad hedder det? (gaber)
- Hvilken farve Frederiks bukser? (blå)
- Hvad er det modsatte af våd? (tør)
- Hvad kan vi bruge i regnvejr, så vi ikke bliver våde? (en paraply)
- Hvad er det modsatte af sur? (glad)
- Har Frederik en snude eller en næse? (en snude)
- Har Cirkeline en snude eller en næse?
- Hvilket dyr laver honning?
- Hvem kan flyve op til Vorherre og bede om godt vejr? (en mariehøne)
- Hvornår børster vi tænder?
- Hvor mange farver kender I?
- Hvem kan tælle til 3?
- Hvem kan tælle til mere end 3?

Læs og leg: Literacy-udviklende lege og aktiviteter

Nedenunder er lege og aktiviteter sorteret under forskellige overskrifter. Overskrifterne fortæller, hvilke literacy-kompetencer legene og aktiviteterne især styrker.

Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift. Tilpas evt. aktiviteten, så den passer til din børnegruppe. Rækkefølgen er underordnet.

Ordforråd

Alle legene styrker børnenes ordforråd.

- GEMMELEG

Lav en gemmeleg med farverne rød, grøn, gul og blå. Du skal gemme en farve på ryggen. Børnene skal gætte, hvilken farve det er. De skal altså sige farverne. Herefter er det på skift børnenes tur til at gemme en farve.

- KIMS LEG

Lav en Kims leg, hvor børnene skal gætte, hvor der er gemt en eller to genstande i en kasse/under et viskestykke el. I kan gemme bakke/bakker, kjole/kjoler, bamse/bamser, kop/kopper – sørg blot for, at ordet i flertal kommer til at ende på -er. Denne flertalsendelse (-er) er den mest almindelige og er derfor den, de fleste børn først tilegner sig. Du kan hjælpe børnene til at sige spørgsmålet: *"Er der en eller to kjoler i kassen?"* Børnene skal gætte og sige enten *"En kjole"* eller *"To kjoler"*. Det barn, som gætter rigtigt, må have lov til at gemme næste gang. Legen styrker også børnenes sproglige kompleksitet, når de siger ordene i flertal.

Lydlig opmærksomhed

Legen styrker børnenes opmærksomhed på hverdagslyde.

- SOVE-VÅGNE LEG

Leg en sove-vågne leg. Den går ud på, at børnene skal ligge på gulvet med lukkede øjne, som om de sover. Du har nogle ting med, som kan sige en lyd – det kan være en kraftig lyd eller en svag lyd. Når børnene hører lyden, skal de vågne, rejse sig og lave et lille hop eller en anden bevægelse, fx gabe. Børnene kan evt. skiftes til at finde på en bevægelse. Så lægger de sig igen og sover, indtil du

vækker dem med en anden lyd. Du kan starte legen med en stærk lyd, og jo mere opmærksomme børnene bliver, jo svagere lyd kan du bruge.

Sproglig rytme og ords lydlige udtryk – i sange, rim og remser

Aktiviteterne styrker børnenes opmærksomhed på rytmen og det lydlige udtryk i både ord og sætninger.

- MARIEHØNEN EVIGGLAD
- SE MIN KJOLE (<http://www.muslingen-nv.dk/seminkjole.asp>)
- DEN LILLE FRÆKKE FREDERIK
- DIKKE DIK MIN FAR
Dikke dik min far
Sikken "hat" du har
Sikke lår, sikke ben
Sikke skridt du ta'r!
(Gør fagter til. Udskift "hat" med andre tøjord, fx "bukser", "slips", "trøje", "skjorte" osv. Her er det godt at have noget tøj eller billeder af tøj med, så børnene kan se, hvad fx en skjorte er. Børnene kan skiftes til at vælge, hvilket stykke tøj, der skal siges i remsen.

Sprog i aktiviteter med krop og bevægelse

Aktiviteterne knytter sprog og bevægelse sammen og understøtter derved børnenes kropslige forståelse af ordene.

- BJØRNEN SOVER
Syng og leg "Bjørnen sover".
- FINGERMALING
Lav fingermaling, hvor du taler med børnene om de farver, de vælger. Fingermaling kan også laves i en digital version. Her downloader du appen Finger Paint. Børnene kan vælge farve på iPaden og farve med fingeren på skærmen. Det træner finmotorikken og hånd-øjekoordination. Hver farve har også en lyd/musik. Flere børn kan male på samme iPad, og her kan de samtidigt udvikle sociale kompetencer, fx give hinanden plads og vente på tur.

- **GEMMELEG**
Leg gemmeleg. Tal om, hvor børnene gemmer sig og brug ordene: i, på, bag, bagved, foran, ved, nedenunder o.l.
- **FORHINDRINGSBANE**
Forhindringsbane med opstilling af fx møbler, hulahopringe og meget andet, som børnene skal bevæge sig over/under/igennem osv. Sæt hele tiden ord på, hvad børnene skal, så de både hører ordene over/under/igennem osv. og oplever dem kropsligt. Forhindringsbanen kan også laves i miniformat, fx kan forskelligt legetøj udgøre en forhindringsbane. Børnene kan føre et legetøjsdyr, en bil eller en dukke igennem banen. Fint, hvis børnene kan snakke med undervejs om, hvordan de fører deres dyr/dukke/bil igennem banen.

Sprog i aktiviteter med digitale medier

Aktiviteterne styrker børnenes literacy-kompetencer.

- **APPEN CIRKELINES VENNER**
Med appen Cirkeline og hendes venner kan børnene gå på opdagelse i Cirkelines univers. Med fingeren kan de få Cirkeline og hendes venner til at hoppe, og de kan finde frem til forskellige lege og aktiviteter, fx fingermaling, se film, synge, spille m.m.
- **LAVE FILM**
Lav en lille film sammen med børnene, hvor børnene indtaler lyde og tale. Det kan fx være om senge- eller morgenritualer eller om en mariehøne/mus/bi osv. I kan evt. bruge legetøj, hvis I ikke kan finde rigtige dyr. Aktiviteten styrker også børnenes sproglige kompleksitet, når de skal indtale sætninger i filmen.
- **SE FILM**
Find og se sammen med børnene film på YouTube om honningbier, mus, mariehøns, forskelligt vejr o.l. Tal om, hvad I ser, og gå gerne udenfor bagefter for at lede efter bier, mus, mariehøns osv. Tal om, at mennesker har en næse, men dyr kan have en snude.
- **DIGITALT MIKROSKOP**
Hvis I har et digitalt mikroskop, kan I undersøge, hvordan små ting ser ud, fx en mariehøne eller et andet insekt. Tal om farver på de dyr, I finder, og brug igen ordet snude, hvor det giver mening. I kan også undersøge, hvordan børnenes hår ser ud osv. Sæt

mikroskopet til en pc, så børnene sammen kan tale om, hvad de ser.

Sprog i sociale og personlige kompetencer

I kan lege en leg, hvor ritualer omkring sengetid og morgenmad indgår. Det kan godt være med dukker og bamser. Støt børnene i at bruge relevante udtryk i deres leg, fx "sove", "seng", "mad", "spise", "mælk", "kop", "søvning", "gabe" m.m.

Sprog i kreative aktiviteter mm.

Kreative aktiviteter såsom at tegne, male, spille spil, lege, spille teater samt tage på ture ud af huset og til biblioteket kan bruges til at understøtte børnenes forståelse og tilegnelse af fokusordene og andre sproglige færdigheder.

- **MARIE, MARIE, MAROLLE**
Find en mariehøne udenfor, lad børnene få den på fingeren og sig i kor: *"Marie, Marie, Marolle. Flyv op til Vorherre og bed om godt vejr"*. Her får børnene erfaringer med, hvad en mariehøne er, og de lærer den sproglige rytme i Marie, Marie, Marolle.
- **TEGN OG MAL MED FARVER**
Lad børnene tegne og male noget fra Cirkeline med disse farver. Der skal tales om farvernes navn, og du kan bede børnene om at bede om farven, inden de får den: *"Må jeg få den...?"* På den måde hører og anvender de farvernes navne i meningsfulde situationer.
- **KIG PÅ BILLEDER**
Kopier 3-5 billeder fra historien og læg dem på bordet. Sig fx til børnene: *"Kan du finde det billede, hvor Cirkeline og Frederik sidder på græsset?"* Når du har spurgt børnene til alle billederne, kan det nu være børnenes tur til at spørge. Aktiviteten kan udvides til at lægge billederne i den rigtige rækkefølge og/eller finde de samme billeder i bogen. Det kan også være sjovt, hvis børnene laver deres egen rækkefølge og fortæller en ny historie til billederne. I denne aktivitet bliver børnene opmærksomme på at udnytte informationerne fra et billede og på at kunne kombinere sprog og billede. Aktiviteten styrker også børnenes sproglige kompleksitet, når du udvider børnenes sætninger, så der er mindst 4 ord i sætningerne.

Denne folder er én af i alt 13 bogfoldere, der er udarbejdet ifm. projekt Sproggaven på dagtilbudsområdet i Fredensborg Kommune.

Folderen beskriver arbejdet med bogen 'Godmorgen Cirkeline' indenfor rammerne af metoden udvidet dialogisk læsning udviklet ifm. projekt Sproggaven på dagtilbudsområdet i Fredensborg Kommune.

Folderen er målrettet fagfolk og studerende, der arbejder og beskæftiger sig med 0-6 årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Folderen er tilgængelig på www.fredensborg.dk og www.videnomlaesning.dk, hvorfra den frit kan downloades og kopieres/distribueres.

Ved at scanne nedenstående QR kode kan du se eksempler på arbejdet indenfor hver af de tre faser i den udvidede dialogiske læsning:

Fredensborg Kommune
Egevangen 3B
2980 Kokkedal
Tlf. 7256 5000
fredensborg@fredensborg.dk

